

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
1.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2021/1020
Toplantı Tarihi/Sayısı : 31.3.2022/12
Karar Numarası : 2022/194
Başvuran : Ö. E.
Başvuran Vekili : --
Adres : --
Muhatap Kurum/Kişi : Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : --

I. BAŞVURU KONUSU

1. Başvuru, Kuruma kabuldeki aramalarda mahremiyetin gözetilmemesi sebebiyle kötü muamele yasağına aykırı davranıldığı, yazılan dilekçelerin ilgili mercilere ulaştırılmadığından etkili şikâyet yollarının kullanılmadığı, avukat görüşlerinde gizliliğin sağlanamadığı, radyo ve televizyonlara ilişkin kısıtlamalardan dolayı dış dünya ile etkileşimin tesis edilemediği, sürekli ve süresiz yayınlardan yeterince faydalanılmadığı, kantinde satılan ürünlerin çeşitliliğinin az/fiyatlarının fahiş olduğu ve mevcut koşu düzeni nedeniyle sorunlar yaşandığı iddialarına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, 12.11.2021 tarih ve ... sayı ile kayda alınan başvuru dilekçesinde özetle:

a) Personel tarafından gerçekleştirilen Kuruma kabul işlemleri sırasındaki aramalarda mahremiyetin gözetilmediğini, arama işlemi yapılan kabinin kameraların görüş açısına girmediğini, anılan uygulamanın mahpus tarafından reddedilmesi halinde ise müdahale ekibi tarafından zor kullanılarak aramaların gerçekleştirildiğini ve personelin müdahalesi sonucunda alınan sağlık durumlarına ilişkin darp raporlarının mevcut olduğunu; ancak darp raporlarına rağmen aramalar hakkındaki iddiaların yargı mercileri tarafından reddedildiğini, bununla birlikte aramayı reddeden mahpuslara İdare tarafından disiplin cezaları verildiğini,

b) İdarenin, Kurumda tutulan mahpusların sorunları ile ilgilenmeyerek çözüme yönelik görüşme talepleri olduğunda da bu taleplerinin karşılanmadığını, bazı sivil toplum kuruluşlarına yazılan mektupların gerekçesiz bir şekilde ilgililerine ulaştırılmadığını, ayrıca Kurumdaki avukat görüş mahalline kameralar takıldığından avukat-mahpus görüşlerinde gizliliğin yeterince sağlanamadığını,

c) Radyolara el konularak müzik ve haber dinleme haklarının ellerinden alındığını, Kurumun merkezi yayınına ilişkin olarak; talep edilen kanalların izlenemediğini, kantinde televizyon satılmadığını ve bozuk televizyonların da tamir edilmediğini,

d) Kurumda tercüman olmadığı gerekçesiyle farklı dilde mektupların yazılıp gönderilemediği, kitapların tercüme edilmesi için mahpuslardan para talep edildiğinden farklı dilde kitaplara erişimin mümkün olmadığını, ilaveten kaynaklara erişimde gerekli şartlar sağlansa bile "tehlikeli" bulunduğu gerekçesi öne sürülerek bazı yayınlara yine erişimin sağlanamayabileceğini,

e) Kantin ürünlerinin çeşitliliğinin sınırlı olduğunu ve mahpusların beden ve ayak numaralarına uygun ürünleri temin edemediğini, satılan ürünlerin fiyatlarının fahiş olduğunu,

f) Pandemi tedbirleri dolayısıyla mahpusların yerleştirildikleri odalardan çıkartılmadıklarını ve suç türleri arasındaki farklılık gözetilmeden yapılan yerleştirme düzeni nedeniyle Kurum koridorlarında yan yana bulunan koşullardaki karşıt görüşlü mahpuslar arasında tehdit, tartışma, hakaret gibi sorunlarla karşılaşıldığını iddia etmiştir.

3. Muhatap Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden alınan 01.10.2021 tarihli ve ... sayılı yazılı görüşte özetle:

a) Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki tüzüğün 46. maddesinde “hükümlünün üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya aramasının nasıl yapılacağı” belirtildiğini; Kurumda iki adet üst ve eşya arama odasının bulunduğunu, Kuruma girişlerde eşya ve üst aramasının mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirildiğini; sadece kuvvetli şüphe halinde detaylı arama yapıldığını, pandemi tedbirleri dolayısıyla elle aramalarda fiziksel temasın olmaması hususuna özellikle dikkat edildiğini, başvuranın iddia ettiği şekilde üst aramasının bugüne kadar yapılmadığını ve Kurum İdaresine bu iddiaları içeren herhangi bir mahpus şikâyetinin de iletilmediğini,

b) Kurumdaki mahpusların sağlık sorunlarını belirtir dilekçe sunmaları durumunda görevli memur eşliğinde Kurum Tabibi tarafından muayene işlemlerinin gerçekleştirildiğini, doktor tarafından talep edilmediği sürece muayene odasında sağlık personeli dışında görevli bulundurulmadığını, talep edildiği takdirde ise güvenliği sağlamak amacıyla konuşulanların duyulmayacağı şekilde Kurumun gerekli tedbirleri aldığını,

c) Kurumun Disiplin Kurulu Başkanlığı tarafından disiplin cezası verilmesi gerekip gerekmediğinin değerlendirildiğini ve disiplin cezalarının 5275 sayılı Kanun’un sekizinci bölümünde belirtilen maddelere dayanılarak uygulandığını, verilen her disiplin cezasına 15 gün içerisinde Kurumun bağlı olduğu Rize İnfaz Hâkimliğine itirazda bulunulabildiğini ve İnfaz Hâkimliğinin kararlarına da 7 gün içerisinde bağlı bulunan Rize Ağır Ceza Mahkemesine itiraz hakkının bulunduğunu,

d) Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik uyarınca koşulların ortak alanlarında 1 adet televizyonun bulundurulabileceğini, Kurumdaki terör suçlarından hükümlü ve tutuklulara uzun, orta, kısa dalga radyo frekansları üzerinden yayınlanan mesajlarla örgütsel iletişimi sağlamaya ve talimat vermeye çalıştıkları tespit edildiğinden gerekli güvenlik önlemlerinin alınabilmesi için açık veya şifreli mesaj veya eylem talimatı verilmesinin önüne geçmek amacıyla sadece FM bantlı radyoların kullanımına izin verildiğini, 5275 sayılı Kanun’un 62’inci maddesi uyarınca, mahkemelerce yasaklanmış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahip olunduğunu ve mahpusların bedelini ödeyerek ceza infaz kurumu birimleri vasıtasıyla Türkçe gazetelere abone olabildiklerini ve satın alabildiklerini, ayrıca merkezi sistem üzerinden yayınlanmak üzere anket usulü tüm koşulların kanal talepli dilekçelerin toplanarak ve yayınlanmasında sakınca bulunmayan kanalların İdare ve Gözlem Kurulu Kararıyla belirlenerek kapalı devre olarak televizyon ve radyo yayınının yapılmakta olduğunu, bununla birlikte Kurumda paralı spor kanalı dâhil olmak üzere toplam 34 kanalın yayınlandığını,

e) Avukat ile görüşme hakkı kapsamında; COVID-19 salgınından korunmak amacıyla gelen avukatlarla yapılacak görüşmelerde Bilimsel Danışma Kurulunun önerisi doğrultusunda fiziki temasların önlendiğini, görüşlerin gerekli fiziksel düzenlemeler yapılarak oluşturulan avukat görüş mahallinde veya kapalı görüş alanlarında temas kurmaksızın ve maske kullanılarak yaptırıldığını, Kurumdaki hükümlülerinin mesai saatleri içerisinde tutukluların ise 24 saat avukat görüşü yapabildiklerini,

f) Mahpusların kişisel özellikleri dikkate alınarak örgütsel iletişime de meydan vermeyecek şekilde ve gerek duyulması halinde personel nezaretinde veya kamera bulunan bölümlerde; vaiz görüşmeleri dâhil, psikososyal faaliyetler ile sosyal kültürel faaliyetlerin mevzuat kapsamında planlanarak gerçekleştirildiğini, yine sosyal faaliyetlerin mahpuslar için önemi dikkate alınarak Kurumda sportif faaliyetlerin yapıldığı çok amaçlı spor salonu ve açık halı sahanın program dâhilinde kullanıma sunulduğunu,

g) Başvuranın Kurumda bulunduğu süre içerisinde farklı kurumlara 103 defa dilekçe yazdığını ve söz konusu dilekçelerin bekletilmeden ilgili Kurumlara gönderildiğini ifade etmektedir.

4. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, muhatap Ceza İnfaz Kurumunun belirtmiş olduğu hususlar hariç olmak üzere 31.05.2021 tarihli ve ... sayılı yazılı görüşünde özetle:

a) Kuruma gelen mahpusların içeriye uyuşturucu ve tehlikeli madde sokmalarını engellemek üzere mevzuat hükümleri doğrultusunda aramalarının yapıldığını, çıplak aramanın söz konusu olmadığını ve yapılan işlem esnasında insan onuruna saygının esas alındığını,

b) 5275 sayılı Kanun uyarınca, ceza infaz kurumlarında hiçbir hükümlüye ayrımcılık, kötü muamele ve keyfi uygulamanın yapılmasının söz konusu olmadığını, görevli personel ile mahpuslar arasındaki ilişkinin ilgili mevzuat hükümlerince gerçekleştirildiğini, bu hususta şikâyeti olan mahpusların şikâyetlerinin derhal ilgili mercilere iletilerek gerekli görülmesi halinde ilgili personel hakkında adli ve idari soruşturma başlatıldığını,

c) Kurum kantininde sadece FM bandı olan radyoların satışının yapıldığını diğer bandı olan radyoların satışının gerçekleştirilmediğini ve bazı mahpusların önceden kaldıkları ceza infaz kurumlarının kantinlerinden alınan

başka marka radyolarında uzun veya kısa bant özelliği olduğu tespit edildiğinden bu tür özellikli radyoların örgütsel haberleşme aracı olarak kullanılmaları nedeniyle güvenlik gerekçeleriyle toplatılarak emanet eşya deposuna konulduğu ve mahpuslara kantinden FM bant özellikli radyo alabileceklerinin bildirilebildiğini,

d) Ceza infaz kurumlarının kantinlerinde konsinye satış sisteminin uygulandığını ve bu satış sisteminde satışa konu ürünlerin satış fiyatının ulusal düzeyde faaliyet gösteren zincir mağazalardan daha düşük olmasının sağlanmaya çalışıldığını, bu şekilde de tüm ceza infaz kurumlarında satışa sunulan ürünlerin çeşit ve fiyatlarının aynı olmasının hedeflendiğini,

e) 5275 sayılı Kanun'un 62'nci maddesinin dördüncü fıkrasındaki hüküm uyarınca Basın İlan Kurumunun süreli yayın ilan sitesi takip edilerek mahpusların gazete aboneliklerinin yapıldığını ve bu konu hakkında 15.04.2021 tarihli ve ... sayılı yazı ile başvuruca bilgi verildiğini,

f) Başvuruya konu iddialar kapsamında yapılan değerlendirmede, Ceza İnfaz Kurumu idaresi ve görevli personelin herhangi bir kusur ve ihmalinin bulunmadığı ve yapılan işlem ve uygulamaların ilgili mevzuat hükümleri uyarınca yerine getirildiği hususlarını ifade etmektedir.

5. Başvuran, muhatap Ceza İnfaz Kurumundan alınan yazılı görüşe ilişkin yazılı görüşünü kanuni süresi içerisinde Kurumumuza ulaştırılmamıştır. Başvuranın Adalet Bakanlığının yazısına ilişkin cevabi yazılı görüşü ise 29.04.2021 tarih ve ... kurum sayısı ile kayda alınmış olup başvuran söz konusu yazılı görüşte özetle:

a) Personel tarafından gerçekleştirilen Kuruma kabul işlemleri sırasındaki aramalarda mahremiyetin gözetilmediği iddiasını yineleyerek mahpusların gerçekleştirilen aramalarda talepleri olmasına rağmen bilgilendirici mevzuat hükümlerinin verilmediğini, bu nedenle uygulamaya slogan atarak tepki verdiklerinden disiplin cezası aldıklarını, yapılan aramalara ilişkin şikâyetçi olan mahpuslar bulunduğu Kalkandere Asliye Ceza Mahkemesinde görülmekte olan 2020/... dosya numaralı ceza davasının bulunduğunu, şayet Kurumda bu tür aramalar gerçekleştirilmemekte ise arama kabinlerinde kamera olmamasının sebebini anlayamadıklarını, başka şekilde arama yapılması mümkün iken söz konusu arama şekline başvurulmasının siyasi ayrımcılıktan kaynaklandığını,

b) Televizyon kanallarının belirlenmesine ilişkin olarak; Bakanlığın yazılı görüşünün aksine bir iki kez anket yapıldığını; ancak yapılan anketler sonucunda kendilerinin talep ettikleri kanalların halen yayınlanmadığını, Kurum kantininde FM bantlı radyoların satıldığı belirtilmişse de kantinde bu özellikte radyoların da satışının yapılmadığını,

c) İdare tarafından Kurumdaki mahpusların yazdıkları dilekçelerin ilgili yerlere iletilmediğinden yargı mercilerine başvurmak zorunda kaldıklarını,

d) Kantindeki ürünlerin fiyatlarının fahiş olduğu yinelenerek İdarece tedarik sisteminin değiştiğinin belirtildiğini; ancak mahpusların yeni tedarik sistemine ilişkin bilgilendirilme taleplerinin karşılanmadığını belirtmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

6. T.C. Anayasası'nın 17'nci maddesi şöyledir: *"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz."*

7. 20.4.2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanun'unda Kurumumuzun görevleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Madde 9- (f): *"İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek"*, **(h):** *"İşkence ve kötü muamele ile mücadele etmek ve bu konuda çalışmalar yapmak"*, **(i):** *"Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek..."*

Madde 11- (1)-(ç) : *"Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını ve bu kapsamda resen yürütülen incelemeleri karara bağlamak..."*

8. 24.11.2017 tarihli ve 30250 sayılı 6701 sayılı Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in ilgili maddeleri şu şekildedir:

Madde 48- (1): *"Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön inceleme tabi tutulur..."*

Madde 49- (6): “Ön inceleme şartlarının bulunmadığının sonradan anlaşılması halinde de, incelenemezlik, gerekçeli kabul edilmezlik veya gönderme kararı verilir.”

Madde 69: “İnceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde ihlal kararı verilir.”

Madde 72: “İnceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olmadığı kanaatine varılması hâlinde ret kararı verilir.”

9. 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un ilgili hükümleri şöyledir:

Madde 2- (2): “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.”

Madde 3- (1): “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamalara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.”

Madde 36: “(1) Kurumlarda, odalar ve eklentilerinde, hükümlülerin üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabilir. Her ay bir kez mutlaka arama yapılır. (2) Aramalar, gerektiğinde dış güvenlik görevlileri veya kolluk kuvvetleriyle veya diğer kamu görevlilerince ortaklaşa gerçekleştirilebilir.”

Madde 59: “(2) Avukat ve noter ile görüşme, meslek kimliklerinin ibrazı üzerine, tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde yapılır. (4) Görüşme sırasında; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmaya ilişkin olarak kendilerinin tuttukları kayıtlar incelenemez; hükümlünün avukatı ile yaptığı görüşme dinlenemez ve kayda alınmaz.”

Madde 62: “(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir. (4) Basın İlan Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir.”

Madde 67: “(1) Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.(4) Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.”

10. 29.03.2020 tarihli ve 31083 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in ilgili maddeleri şöyledir:

Madde 34- (2) : “Hükümlünün üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve bunun başka suretle tespitinin olanaksız olması durumunda, kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde, detaylı olarak veya beden çukurlarında aşağıda belirtilen usullere göre arama yapılabilir. a) Detaylı arama, hükümlünün utanma duygusunu ihlal etmeyecek şekilde ve görevli dışında kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilir. Arama sırasında hükümlüye tek kullanımlık giyim önlüğü verilir. b) Arama sırasında önce bedenin üst kısmındaki giysiler çıkarttırılır, bedenin alt kısmındaki giysiler üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkarttırılır. Bu giysiler de mutlaka aranır. c) Detaylı arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir ve görevli tarafından eldiven kullanılır. Aranılan kişinin beden çukurlarında bir şeyin bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin bulunması hâlinde öncelikle, hükümlüden madde veya eşyanın kendisi tarafından çıkartılması istenir, aksi hâlde bunun zor kullanılarak gerçekleştirileceği bildirilir. Beden çukurlarındaki arama, cezaevi tabibi tarafından yerine getirilir.”

Madde 55- (4): “Taniya yönelik olarak hükümlülerin parmak ve avuç içi izleri alınır, fotoğrafları çekilir, kan grupları, vücutlarının dış özellikleri ve ölçüleri belirlenir. Bu amaçla, gerektiğinde teknik ve tıbbi konularda, Cumhuriyet başsavcılığının talebi ile dış güvenlik görevlileri ve diğer kamu kurum ve

kuruluşlarından yardım alınabilir. Hükümlünün durumuna ilişkin acil ihtiyaç ve olası risklere yönelik ilk bilgiler, kuruma kabulünde görevli infaz ve koruma memuru tarafından alınır ve en kısa zamanda ilgili birimlere iletilir.”

11. 17.05.2005 tarih ve 25848 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik’in başvuru ile ilgili maddeleri şu şekildedir:

Madde 8: “Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir... Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.”

Madde 9: “Koğuş, oda ve eklentilerinde, kantinden temin edilmek koşuluyla, bir adet otuzyedinci ekran televizyon ile elektrikli su ısıtıcısı, saç kurutma makinesi ve büro tipi buzdolabı ile kurumun bulunduğu coğrafi bölgenin iklim koşulları dikkate alınarak, her koğuş veya odada bir adet vantilatör bulundurulmasına izin verilebilir. Ayrıca her hükümlü, kurum kantininden satın almak kaydıyla bir adet kulaklıklılı küçük el radyosu bulundurabilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

12. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Kurumun insan haklarını korumak ve geliştirmek, kişilerin eşit muamele görme hakkını güvence altına almak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığı önlemek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere faaliyet yürüteceğini ve bu kapsamda başvuru üzerine veya resen incelemeler yapabileceğini hüküm altına almaktadır. Kurumun, başvurularının incelenmesine ilişkin olarak sahip olduğu görev ve yetkilerin kapsamı da 6701 sayılı Kanun ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmektedir. Bu kapsamda, Ulusal Önleme Mekanizması Birimi tarafından incelemesi gerçekleştirilen başvurudaki iddialar, alt başlıklar halinde değerlendirilmeye alınmıştır.

a) Mahremiyete Uygun Olmayan Arama İddiaları Bakımından Değerlendirme

13. Kötü muamele iddialarına konu başvuruların incelenmesinde; başvuran, bir muamele veya şiddet görmüş olabileceğini gösteren emareleri başvuru dosyasına sunmalıdır. Başvuranın kötü muamele gördüğüne ilişkin anlatımları soyut iddiaları değil, somut fiillerin tasvirini içermelidir. AİHM, yaşama hakkı ihlal iddiasında olduğu gibi işkence ve kötü muamele iddiaları konusunda da “bütün makul kuşkunun ötesinde” şeklinde bir kanıtlama standardı uygulamaktadır (AİHM, Kudla v. Polonya, başvuru no. 30210/96, 2000, §90 /İrlanda v. Birleşik Krallık, başvuru no: 5310/71, 18.01.1978, §161).

14. Anayasa Mahkemesi (AYM) kötü muamele iddialarının kapsamı ve ispatına ilişkin olarak kararlarında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının Anayasa’nın 17’nci maddesinde güvence altına alındığını, anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunmasının amaçlandığını, üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağını, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleyle tabi tutulamayacağını hüküm altına alındığını belirterek Anayasa’nın 17’nci maddesinin üçüncü fıkrasının bu konuda herhangi bir sınırlama öngörmediğine ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyette olduğuna özellikle vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla Mahkeme, bu niteliği gereği anılan yasağa ilişkin olarak Anayasa’nın 15’inci maddesi kapsamındaki hâllerde dahi istisna öngörülmediğini belirtmektedir. Bununla birlikte kararlarında, her kötü muamele iddiasının Anayasa’nın 17’inci maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenemeyeceğinin, bu bağlamda iddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerektiğinden bir kanıtın ancak yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere dayanabileceğinin ve bu hususlara ek olarak kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumlarının da dikkate alınması gerektiğinin altını çizmektedir. (AYM, Cezmi Demir ve Diğerleri, başvuru no: 2013/293, 17.07.2014, §80 ve §95 / Turan Günana, başvuru no: 2013/3550, 19.11.2014 § 33)

15. İncelemesi gerçekleştirilen başvuruda, Kurum personeli tarafından gerçekleştirilen kabul işlemleri sırasındaki aramalarda mahremiyetin gözetilmediği, arama işlemlerinin yapıldığı kabinin kameraların görüş açısına girmediği, anılan uygulamanın mahpuslar tarafından reddedilmesi halinde ise müdahale ekibi tarafından zor kullanılarak aramaların gerçekleştirildiği ve personel müdahalesi sonucunda alınan sağlık durumlarına ilişkin mahpusların darp raporlarının mevcut olduğu iddia edilmektedir. Muhatap Kurum ise söz konusu iddialara

karşılık; Kurumda iki adet üst ve eşya arama odasının bulunduğu, Kuruma girişlerde eşya ve üst aramasının mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirildiği; sadece kuvvetli şüphe halinde detaylı arama yapıldığı ve pandemi tedbirleri dolayısıyla elle aramalarda fiziksel temasın olmamasına özellikle dikkat edildiği hususlarına değinmektedir.

16. AYM, çıplak arama yapılmasının hükümlü ve tutuklular açısından tek başına kötü muamele yasağını ihlal eden bir durum olarak değerlendirilemeyeceğini, nitekim bu tür aramayla ceza infaz kurumlarının güvenliğinin sağlanması, hükümlü ve tutuklunun kurum içinde kendilerine, diğer hükümlü/tutuklulara ve infaz koruma memurlarına zarar verecek veya suç oluşturacak uyuşturucu maddelerin, kesici ve delici aletlerin sokulmasının engellenmesinin amaçlandığını belirtmekle birlikte çıplak arama usulü ve sıklığının kötü muamele yasağının ihlal edilmesine sebebiyet verebileceğine dikkat çekmektedir. (*Turan Günana, başvuru no: 2013/3550, 19.11.2014 § 64-65*)

17. Başvuru dosyası üzerinden yapılan değerlendirmede, Kuruma girişlerde mahremiyet gözetilmeden yapılan üst aramalarına yönelik iddiaların, somut belgelerle desteklenmemesi ve detaylı bir anlatım olmaksızın genel ifadelerle öne sürülmesi sebebiyle kötü muamele iddialarına dayanak teşkil edebilecek ilk bakıştaki görünüşü itibariyle savunulabilir niteliklere sahip olmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca, Kurumumuzun incelemekte olduğu başvuru dosyası ile hem muhatap Kurum hem de başvuru konusu iddialar açısından bire bir aynı olduğu tespit edilen Anayasa Mahkemesinin yakın tarihli kararının bulunduğu da anlaşılmıştır. Kurumumuzun kanaatinin oluşmasında önem arz eden bahse konu kararda; muhatap Kuruma yöneltilen aynı iddialar, kamera kayıtları ve doktor raporlarına yer verilmek suretiyle Mahkeme tarafından detaylı bir şekilde ele alınmış ve kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine kanaat getirilmiştir. (*bkz. AYM başvuru no:2019/791, 24.11.2021*) Dolayısıyla yukarıda açıklanan nedenlerle, somut başvurudaki mahremiyete uygun olmayan aramalar nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarının yerinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

b) Etkili Şikâyet Yolları ve Avukat Görüşü İddiaları Bakımından Değerlendirme

18. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesine (CPT) göre; etkin şikâyet ve denetim prosedürleri, cezaevlerinde kötü muameleye karşı temel önlemler olup mahkûmların cezaevi sisteminin içinde ve dışında, ilgili makamla gizli görüşme olasılığı dâhil, başvurabilecekleri şikâyet kanalları olmalıdır. CPT, her bir cezaevi kurumunda, mahkûmların şikâyetlerini dinleme (ve gerekirse bu konuda harekete geçme) ve kurumun tesislerini denetleme yetkisine sahip bağımsız bir makam (örneğin denetçiler kurulu veya denetçi hâkim) tarafından düzenli aralıklara ziyaret yapılmasına özellikle önem vermektedir (*Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi 2. Genel Raporu, CPT/Inf(92) 3, 54§*).

19. Keza, Nelson Mandela Kuralları uyarınca da; her talep veya şikâyet hemen ele alınır ve yanıtlanır. Eğer; talep veya şikâyet reddedilir veya makul bir süre içinde yanıtlanmazsa, şikâyetçi şikâyetini yargısal ya da diğer bir merci önüne götürme hakkına sahiptir. Mahpusların işkence veya diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza iddiaları, derhal ele alınır ve bağımsız bir ulusal makam tarafından hızlı ve tarafsız şekilde yürütülen bir soruşturma başlatılır (*Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları, Nelson Mandela Kuralları, Kural 57*). Mahpuslar, içeriğe ilişkin sansür uygulanmaksızın, cezaevi müdürüne veya ceza infaz sistemi içerisindeki başka bir makama, adli makamlara veya inceleme ve temyiz yetkisine sahip başka bir bağımsız makama talep veya şikâyette bulunma imkânına sahip olmalıdırlar (*Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Cezaevi Kuralları, Kural 70.1*).

20. Ceza infaz kurumlarındaki özgürlüğünden mahrum bırakılanların şikâyet yollarını etkin bir şekilde kullanarak adli ve idari mercilere erişimlerinin sağlanması kötü muamele ile mücadelede önemli bir yere sahiptir. Zira kişilerin izole konumları sebebiyle yaşayabilecekleri birçok olaydan denetim makamlarının bilgisinin bulunmaması ihtimali olduğundan, mahpusların bu makamlara ulaşması için lazım gelen mekanizmalarının işler hale getirilmesi gerekmektedir. Başvuran, ilgili mercilere yazdıkları şikâyet dilekçelerinin Kurumdan çıkarılmaması nedeniyle şikâyet yollarını kullanamadığını iddia etmektedir. Muhatap Kurum başvuranın yazmış olduğu dilekçelerin Kurumdan çıkış yapmadığı yönündeki iddialarının asılsız olduğu belirterek, yazılı görüş ekinde başvuranın dilekçelerinin iletildiğine dair evrakları Kurumumuza göndermiştir. Söz konusu evrakların incelenmesi neticesinde, başvuranın farklı tarihlerde yazdığı dilekçelerin muhatap Kurum tarafından ilgili mercilere iletildiği anlaşılmıştır. Bu sebeple başvuru dosyası ekleri dikkate alınarak etkili şikâyet yollarının kullanamadığına dair iddiaların gerçeği yansımaktan uzak olduğu değerlendirilmektedir.

21. Mahpusların ceza infaz kurumlarında avukatları ile görüşmelerinin ayrı bir bölümde ve cezaevi personelinin

konuşulanlara vakıf olamayacağı biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Nitekim konuya ilişkin 5275 sayılı sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 59'uncu maddesinde: “(2) Avukat ve noter ile görüşme, meslek kimliklerinin ibrazı üzerine, tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde yapılır.” hükmü yer almaktadır. Somut başvuruda, başvuran Kurumdaki avukat görüş mahalline kameralar takıldığından avukat ile görüşme gizliliğinin yeterince sağlanmadığını iddia etmekte, muhatap Kurumun ise söz konusu iddialara dair herhangi bir karşılık cevabının bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, kamera ile kayıt uygulamasının nasıl gerçekleştirildiğine dair netlik bulunmamakta ve 5275 sayılı Kanun'un belli suç türleri açısından öngörülen istisna hallerinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine yönelik açıklamaya da rastlanılmamaktadır. Dolayısıyla muhatap Kuruma, anılan Kanun'un istisnai hükümleri saklı kalmak üzere, “avukat görüş odasında kamera bulundurulması” uygulaması eğer mevcut ise bu durumun standart hale getirilmemesi ve sadece Kanun'un öngördüğü haller ile sınırlı olarak gerçekleştirilmesi hususlarına özen gösterilmesi tavsiye edilmektedir.

c) Dış Dünya İle Etkileşim, Süreli ve Süresiz Yayınlardan Faydalanma, Kantindeki Ürünler ve Koşuş Düzeni İddiaları Bakımından Değerlendirme

22. Başvuran, radyolarına el konularak müzik ve haber dinleme haklarının ellerinden alındığını, talep edilen kanalların merkezi sistem üzerinden verilmediğini, Kurumda tercüman olmadığı gerekçesiyle farklı dilde yazılan mektupların gönderilemediğini, farklı dilde basılan kaynaklara erişilemediğini, kantindeki ürünlerin çeşitliliğinin sınırlı olması nedeniyle mahpusların beden ve ayak numaralarına uygun ürünleri temin edemediğini ve satılan ürünlerin fiyatlarının fahiş olduğunu, suç türleri arasındaki farklılık gözetilmeden yapılan yerleştirme düzeni nedeniyle karşıt görüşlü mahpuslar arasında tehdit, tartışma, hakaret gibi sorunlar ile karşılaşıldığını öne sürmektedir.

23. Her türlü muamele; AİHS'in 3'üncü maddesi anlamında kötü muamele kapsamına girmemekte olup hem AİHM hem de AYM, bir muamelenin 3'üncü madde kapsamına girebilmesi için somut olayda belirli bir asgari şiddet düzeyinin aşılması gerekliliğini aramaktadır. Ayrıca, asgari şiddet düzeyinin her olay bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir vaka kapsamında failin veya mağdurun durumu dikkate alınarak belirlenecek asgari eşğin aşılmadığına dair tespit, benzer bir muamelenin olduğu başka vakada, aynı kriterlerle yapılan değerlendirilme sonucunda olayın koşulları göz önünde bulundurularak asgari eşğin geçildiği yönünde olabilir. AİHM, cezaevinde tutulan bir hükümlü veya tutuklunun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olması gerektiğine, infazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların, mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir seviyeye getirmemesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. (AİHM, *Piechowicz/Polonya*, başvuru no: 20071/07, 17.04.2012, § 162) Bu açıklamalardan yola çıkıldığında, Ceza İnfaz Kurumlarındaki gerek sosyal faaliyetlerin gerekse de boş zamanları geçirmeye yönelik etkinliklerin, Kanun hükümleri hilafına sistematik bir şekilde engellemesi durumu, kötü muamele yasağı çerçevesinde “asgari eşik sınırı” açısından değerlendirmeye alınabilecektir.

24. Başvuru dosyası kapsamında, başvuru dilekçesindeki “mahpusların radyolarına el konularak müzik ve haber dinleme haklarının ellerinden alındığı, talep edilen kanalların merkezi sistem üzerinden verilmediği” iddialarının değerlendirilmeye alındığında; muhatap Kurumun “bazı mahpusların önceden kaldıkları ceza infaz kurumlarının kantinlerinden alınan başka marka radyolarda uzun veya kısa bant özelliği olduğu tespit edildiğinden bu tür özellikli radyoların örgütsel haberleşme aracı olarak kullanılmaları nedeniyle güvenlik gerekçeleriyle toplatılarak emanet eşya deposuna konulduğu” cevabının makul ve gerekli bir neden olduğu değerlendirilmekte ve başvuranın iddialarının yerinde olmadığı kanaatine varılmaktadır. Ayrıca, Kurumumuza gönderilen dosya eklerinin incelemesinde, Kurum merkezi sistem televizyon kanallarının anket ile belirlendiği tespit edilmiş olup başvuran da yazılı görüşünde bu hususu doğrulamıştır.

25. Başvuranın, Kurumda tercüman olmadığı gerekçesiyle farklı dilde yazılan mektupların gönderilemediği ve farklı dilde basılan kaynaklara mahpusların erişemediği iddiaları bulunmakta ise de; söz konusu konuya ilişkin 5275 sayılı Kanun'un 62'nci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan; “*Basın İlân Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir.*” kanun hükmünü tatbik eden

muhatap Kurumun hukuka aykırı bir uygulama gerçekleştirdiğinden söz edilemeyecektir.

26. Başvuru dosyasında değerlendirilmesi gereken bir başka konu ise; Kurum kantinindeki ürünlerde çeşitliliğin sınırlı olduğu, mahpusların beden ve ayak numaralarına uygun ürünleri temin edemediği ve satılan ürünlerin fiyatlarının fahiş olduğunu iddialarıdır. Dosya eklerinin incelenmesi sonucunda, kantin satış listesindeki fiyatların tüm Türkiye'de şubeleri bulunan market zincirlerin internet satış fiyatlarıyla kıyaslandığında kantin fiyatlarının makul düzeyde olduğu görülmüş olup iddiaların dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, ürün çeşitliği konusunda dile getirilen hususların muhatap Kurum tarafından gözden geçirilmesinin ve özgürlüğünden mahrum bırakılanların "konsinye satış" hakkındaki bilgilendirilme taleplerinin karşılanmasının uygun olacağını değerlendirildiği eklenmektedir.

27. Ceza infaz kurumlarında, koşullara mahpusların yerleştirilmesi esnasında belli kriterler dikkate alınmaktadır. 5275 sayılı Kanun'a göre bunlardan bazıları; mükerrer ve itiyadi suçlular, tehlike hali bulunanlar ve suç türlerine göre gruplandırma şeklindedir. Başvuru dosyası eklerinde yapılan incelemede, muhatap Kurumun sunmuş olduğu beyanlar da dikkate alındığında, başvuranın kendisi ile aynı terör örgütüne mensup mahpuslarla aynı koşu da bir arada tutulduğu açıktır. Bu durumun yukarıda anılan mevzuat hükümlerine uygun olduğu hususunda herhangi bir tereddüt olmadığı gibi, başvuranın da bu konuda herhangi bir itirazı bulunmamaktadır. Başvuranın itirazı farklı terör örgütlerine mensup mahpuslarla aynı blok ve ortak koridorlarda bulunan yan yana odalarda tutulma noktasında yoğunlaşmaktadır; ancak başvuran dilekçesinde, bu durumun nasıl bir somut zarara ve mağduriyete sebep olduğunu tam anlamıyla gerekçelendirememiştir. Bu nedenle mevcut başvurudaki söz konusu iddiaların, başvuranın bizzat maruz kaldığı bir mağduriyeti içermediği anlaşılmaktadır.

28. Başvuru dosyasındaki tüm bu bilgi ve belgeler doğrultusunda, mahremiyete uygun olmayan aramalar nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiaları bakımından somut deliller dosyaya sunulmadığından makul şüphe şartının yerine getirilmediği; etkili şikâyet yollarının kullanılmadığına dair iddiaların gerçeği yansıtmadığı ve başvurudaki diğer sıralı iddiaların ise yukarıda açıklandığı üzere yerinde olmadığı gerekçeleriyle somut başvuruda 20.4.2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi kapsamında kötü muamele yasağının ihlali olmadığı kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

1. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,
2. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,
3. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine, 31.03.2022 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Harun MERTOĞLU

Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK

Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ

Üye

e-imzalıdır

Saffet BALIN

Üye

e-onaylıdır

Ünal SADE

Üye